

John Haldon

«Αναθεωρήστε την κοντόφθαλμη απόφασή σας για τις αρχαιότητες στο Μετρό Θεσσαλονίκης»

Η επιστολή του καθηγητή John Haldon, προέδρου της Διεθνούς Ένωσης Βυζαντινών Σπουδών/Association Internationale des Études Byzantines/International Association of Byzantine Studies (AIEB), προς την Πρόεδρο της Δημοκρατίας για τις αρχαιότητες του σταθμού Βενιζέλου Θεσσαλονίκης.

«**Σ**ας απευθύνομαι από τη θέση μου ως Προέδρου της Διεθνούς Ένωσης Βυζαντινών Σπουδών/Association Internationale des Études Byzantines/International Association of Byzantine Studies (AIEB) και εκ μέρους όλων των μελών μας αναφορικά με τα υπάρχοντα σχέδια για την κατασκευή του σταθμού Βενιζέλου στο Μετρό Θεσσαλονίκης. Η AIEB είναι ο φορέας που αντιπροσωπεύει το σύνολο των επιστημόνων ερευνητών που μελετούν τη Βυζαντινή ιστορία, την τέχνη και τον πολιτισμό σε περισσότερες από 40 χώρες παγκοσμίως.

Παρακολουθούμε με βαθιά ανησυχία την αλλαγή των σχεδίων για τις σημαντικές αρχαιότητες και τα σχετικά υλικά που έχουν ανασκαφεί κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για την κατασκευή του σταθμού του μετρό. Ύστερα από την αρχική ανησυχία ότι οι αρχαιότητες και οι ανεκτίμητες επιστημονικές πληροφορίες που περιέχουν θα υποστούν ζημιές, είδαμε με μεγάλη ικανοποίηση την επικύρωση το 2015 ενός εναλλακτικού σχεδίου που προέβλεπε τη δημιουργία του σταθμού διατηρώντας ανέπαφες τις αρχαιότητες. Ενημερωθήκαμε με μεγάλη απογοήτευση τον Δεκέμβριο του 2019 για την απόφαση του Πρωθυπουργού

για απόσπαση και επανατοποθέτηση των σχετικών αρχαιοτήτων.

Θα έχετε λάβει έναν μεγάλο αριθμό εκκλήσεων από πλήθος φορείς τόσο εντός της Ελληνικής Δημοκρατίας όσο και εκτός σε σχέση με το ζήτημα αυτό, και δεν έχει νόημα να επαναλάβω τα λεπτομερή επιχειρήματα με τα οποία εσείς και οι συνάδελφοί σας του Συμβουλίου είστε αδιαμφισβήτητα πολύ εξοικειωμένοι.

Ως ειδικός όμως στον τομέα των Βυζαντινών Σπουδών, τόσο της ιστορίας όσο και της αρχαιολογίας, και ως εκπρόσωπος όλων των μελών της AIEB διεθνώς, θέλω να επαναλάβω και να τονίσω το γεγονός ότι, ανεξάρτητα από τις αγαθές προθέσεις και τις προσπάθειές σας, η απόσπαση και η επανατοποθέτηση των αρχαιοτήτων αναπόφευκτα θα οδηγήσει σε σημαντική ζημιά και απώλεια πληροφοριών – όχι απλώς φυσική ζημιά στα ίδια τα υλικά, αλλά, ίσως το πιο σημαντικό, ζημιά από την προοπτική της νέας γνώσης που θα μπορούσαμε να αποκτήσουμε με τη μελέτη του περιβάλλοντος στο οποίο βρίσκονται τα υλικά αυτά.

Αυτό είναι από μόνο του πηγή ενός δυνητικά τεράστιου αποθέματος κρίσιμων πληροφοριών, που εξάγονται τόσο μέσω της παραδοσιακής αρχαιολογικής πρακτικής όσο και

John Haldon
Βυζαντινολόγος, Καθηγητής στο Princeton,
Πρόεδρος της Διεθνούς Ένωσης Βυζαντινών Σπουδών

από σύγχρονες επιστημονικές μεθόδους συλλογής και ανάλυσης δεδομένων, ιδίως με την εξέταση του εδάφους και των σχετικών επιχώσεων υλικών που σχετίζονται με τις εν λόγω δομές και αφετέρου με την εξέταση των τρόπων με τους οποίους οι μεσαιωνικοί Βυζαντινοί τεχνίτες αντιλαμβάνονταν και χρησιμοποιούσαν τον χώρο εντός του οποίου ανέγειραν τα κτήριά τους και πώς ο χώρος αυτός αποκτούσε πολιτισμικό περιεχόμενο.

Πέρα από το επείγον της συγκυρίας, δύο συγκεκριμένοι παράγοντες καθιστούν αυτό το ζήτημα ιδιαίτερης σημασίας. Πρώτον, τα αρχαιολογικά κατάλοιπα που βρέθηκαν στον χώρο κατασκευής του σταθμού Βενιζέλου του μετρό Θεσσαλονίκης σώζονται σε εξαιρετική κατάσταση, έτσι για λόγους επιστημονικούς, ιστορικο-πολιτισμικούς αλλά και τουριστικούς πρέπει αναμφίβολα να καταστούν προσβάσιμα στο κοινό, καθώς και να μελετηθούν, κατά χώρα. Δεύτερον, και ίσως πολύ πιο σημαντικό, τα κατάλοιπα και τα αρχαιολογικά συγκείμενα τους αποτελούν ένα ασύγκριτο και μοναδικό παράδειγμα του βυζαντινού αστικού χώρου στο αρχικό του περιβάλλον – ένα κόσμημα για τον πολιτισμό αλλά και την επιστήμη. Δεν πρόκειται απλώς για ένα ζήτημα που επηρεάζει την κατανόηση του αστικού

φαινομένου κατά τα ύστερα ρωμαϊκά και βυζαντινά χρόνια στην Ελλάδα.

Το υλικό της Θεσσαλονίκης σχετίζεται άμεσα με την κατανόηση των πόλεων σε ολόκληρη την ύστερη Ρωμαϊκή και Βυζαντινή ανατολική Μεσόγειο, τόσο λόγω του σημαντικού αριθμού κοινών χαρακτηριστικών που μοιράζονταν οι πόλεις σε διάφορες περιοχές της αυτοκρατορίας, όσο και λόγω των διαφορών μεταξύ τους αλλά και των διαφορών στο εσωτερικό τους. Η κατανόηση του υλικού της Θεσσαλονίκης στο αρχικό του περιβάλλον βρίσκεται στο επίκεντρο της κατανόησής των βυζαντινών πόλεων, της εσωτερικής τους διαμόρφωσης και των τρόπων με τους οποίους αντανάκλουν και ενσωματώνουν την αστική κοινωνική οργάνωση και οικονομία. Οι αρχαιολόγοι και οι ιστορικοί του βυζαντινού κόσμου έρχονται συχνά αντιμέτωποι με ποικίλες δυσκολίες όταν προσπαθούν να ανακτήσουν αυτές τις πληροφορίες – σε πολλές χώρες η σύγχρονη δόμηση και άλλες κατασκευές καθιστούν αδύνατη την αρχαιολογική έρευνα σε πολυάριθμες θέσεις μεγάλης ιστορικής σημασίας.

Σε άλλες χώρες, οι οικονομικές ή πολιτικές συνθήκες εμποδίζουν ή περιορίζουν τη σχετική έρευνα. Επομένως, κάθε παράδειγμα ύστερης Ρωμαϊκής και Βυζαντινής ή Μεσαιωνικής αστικής αρχαιολογίας έχει ιδιαίτερη σημασία, και όταν πρόκειται για μοναδικές αρχαιότητες όπως αυτές που βρέθηκαν στον χώρο του σταθμού Βενιζέλου στη Θεσσαλονίκη, η επιστημονική και ιστορικο-πολιτισμική σημασία τους αυξάνεται σημαντικά, όχι μόνο για την Ελλάδα, αλλά για ολόκληρο τον πρώην Βυζαντινό κόσμο.

Η Ελλάδα διαθέτει δικαιολογημένα εξαιρετική φήμη παγκοσμίως για τη φροντίδα και το ενδιαφέρον με το οποίο έχει επενδύσει διαχρονικά την αρχαιολογική και πολιτιστική της κληρονομιά. Η απόφαση για την απόσπαση των αρχαιοτήτων από τη θέση τους έρχεται σε πλήρη αντίθεση τόσο με την επιστημονική όσο και με την τουριστική λογική, πολύ περισσότερο μάλιστα καθώς είχε ήδη εκπονηθεί και εγκριθεί ένα σχέδιο πλήρως βιώσιμο από δημοσιονομική και οικονομική άποψη, πριν από την απόφαση του 2019.

Θα ήταν τραγικό να θέσετε σε κίνδυνο και να κατασπαταλήσετε τον θησαυρό του αρχαιολογικού υλικού της Θεσσαλονίκης και των δεδομένων που εμπεριέχει, προχωρώντας στην από ό,τι φαίνεται εντελώς περιττή αλλαγή ενός αρχικά λογικού και βιώσιμου σχεδίου το οποίο ικανοποιεί τις τοπικές και εθνικές ανάγκες για υποδομές και το οποίο έχει επιδοκιμαστεί τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και διεθνώς. Η επιμονή στην εφαρμογή της τρέχουσας τεχνικής πρότασης δεν είναι απλώς κοντόφθαλμη αλλά συνεπάγεται και την καταβολή βαρύτατου τιμήματος, πολιτισμικού, επιστημονικού και πολιτικού, σε ό,τι αφορά την εθνική και παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά.

Υιοθετώντας τη θέση που διατύπωσε η Europa Nostra και πολλοί άλλοι μη κυβερνητικοί οργανισμοί, επιστημονικοί φορείς και άτομα, γράφω για να σας παροτρύνω να επανεξετάσετε την απόφαση».